

א דְּבַר־יְהוָה | אֲשֶׁר הָיָה אֶל־הוֹשֵׁעַ בֶּן־בְּאֵרִי בַיָּמֵי עֲזִיָּה
 יוֹתָם אָחִיו יְחִזְקִיָּה מֶלְכֵי יְהוּדָה וּבַיָּמֵי יַרְבֵּעַם בֶּן־יֹאָשׁ מֶלֶךְ
 יִשְׂרָאֵל: ב תַּחֲלַת דְּבַר־יְהוָה בְּהוֹשֵׁעַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הוֹשֵׁעַ לֵךְ
 קַח־לְךָ אִשָּׁת זְנוּנִים וַיִּלְדֵי זְנוּנִים כִּי־זָנָה תִּזְנֶה הָאָרֶץ מֵאַחֲרֵי יְהוָה:

רשי"י

יוס שנתנגע עוֹזִיָּה שנכנס להיכל שרעשו העליונים לשורפו ותחתונים לצולעו כעונשן של עדת קרח שהיו זהם צלועין ושרופים צעמוס נאמר שנתים לפני הרעש והושע קדם לכולם ומיכה היה אחרון לכולם שנאמר צו (מיכה א) צימי יותם אחו יחזקיה ולא נאמר צו עוֹזִיָּה, ופשוטו של מקרא תחילת דיבור שנדבר הקצ"ה עם הושע אמר לו כן: קח לך אִשָּׁת זְנוּנִים. רצותינו אמרו כמשמעו לפי שאמר על ישראל החליפם באומה אחרת כמו שמפורש בפסחים ר"פ האשה: ויִלְדֵי זְנוּנִים. שתלד לך ילדים שהיו ספיקי ממוזות, ויונתן תרגם איתנני נבואה על יתבי קרתא טעומתא וקח האמור כאן ל' לימוד הוא למד אותן לשוֹב צַמְזוּבָה: כי זנה תזנה.

(א) דבר ה' אשר היה אֶל הוֹשֵׁעַ בֶּן בְּאֵרִי בימי עוֹזִיָּה יותם וגו'. ארבעה מלכים הללו קפח צימיו שהאריך שנים צחיי כולם מלאן אמרו אוי לה לרצנות שמקצרת את צעלי: ובימי יַרְבֵּעַם בֶּן יוֹאָשׁ. מצני יהוא ואף הוא מלך עם עוֹזִיָּה ויותם אלא שגרמה לו זכות להמנות עם הנדיקים הללו לפי שלא קבל לשון הרע על עמוס כמו שמפורש בפסחים צפ' האשה (דף טו) שנאמר (עמוס ז) וישלח אִמְנִיָּה וגומר קשר עליך עמוס וגו': (ב) תַּחֲלַת דְּבַר ה' בְּהוֹשֵׁעַ. רצותינו אמרו תחילה לארבעה נביאים שנאמרו (צימייס הללו) הושע ישעיה עמוס ומיכה ישעיה נתנאל שנאמר (ישעיה ו) ויטעו אמות הסיפים וגומר והוא היה

ביאור על פי המלבי"ם

(ב) תַּחֲלַת דְּבַר ה' בְּהוֹשֵׁעַ, לשון 'דיבור' האמורה כאן היא לשון קשה, המורה על הקפדה ותרעומת, ולשון 'בהושע' מורה על דיבור שהיה לצורך הנביא עצמו, ולא דיבור שנאמר לצורך כל ישראל, וביארו חז"ל שבאותו זמן אמר ה' להושע שישראל חטאו, והשיב הושע לה' שיחליף את ישראל באומה אחרת, ורצה ה' להוכיח לו שכיון שישראל הם בניו אינו רוצה להחליפם, וַיֹּאמֶר ה' אֶל הוֹשֵׁעַ כדי לבאר לו דבר זה, לֵךְ קַח לְךָ אִשָּׁת זְנוּנִים - אשה מפורסמת בזנותה, וַיִּלְדֵי זְנוּנִים - שהילדים שתלד לך יהיו בספק זנות, כי לא תדע בבירור שהם ילדיך, כִּי בדומה לכך זָנָה תִּזְנֶה הָאָרֶץ מֵאַחֲרֵי ה', בכך

פרק א

(א) דְּבַר ה' אֲשֶׁר הָיָה אֶל הוֹשֵׁעַ בֶּן בְּאֵרִי, בַיָּמֵי עֲזִיָּה, יוֹתָם, אָחִיו, יְחִזְקִיָּה, שהיו ארבעה אלו מֶלְכֵי יְהוּדָה, וּבַיָּמֵי יַרְבֵּעַם בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל. ואמנם בדרך כלל בדברי הנביאים לא מוזכרים מלכי ישראל שהיו בזמנם, אלא רק מלכי יהודה, אך כיון שבזמן יַרְבֵּעַם בֶּן יוֹאָשׁ היו מלכי יהודה נכנעים לו, עד שהתחזק עוֹזִיָּה מלך יהודה למלוך מלכות חזקה שאינה כפופה למלכות ישראל, לכן הזכיר את יַרְבֵּעַם בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שקדמה מלכותו לעוֹזִיָּה מלך יהודה, ובאותו זמן היתה המלכות של כל ארץ ישראל ויהודה מיוחסת לירבעם בן יואש.

ג וַיִּלְךָ וַיִּקַּח אֶת־גָּמֶר בַּת־דְּבָלַיִם וַתַּהַר וַתֵּלֶד־לּוֹ בֵּן: ד וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֵלָיו קְרָא שְׁמוֹ יִזְרְעֵאל כִּי־עוֹד מְעַט וּפְקַדְתִּי אֶת־דְּמֵי
יִזְרְעֵאל עַל־בֵּית יְהוּא וְהִשְׁבַּתִּי מִמְּלֻכּוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל: ה וְהָיָה
בַּיּוֹם הַהוּא וְשִׁבַּרְתִּי אֶת־קִשְׁתִּי יִשְׂרָאֵל בְּעַמְקֵי יִזְרְעֵאל: ו וַתַּהַר עוֹד

רע"י

שיגלו ויהיו זרועין צאלרות: את דמי יזרעאל.
כתרגומו את דמי בית אחאז שהרג יהוא צירעאל
על שעזדו את הצעל והלכו הוא וצניו אחרי כן ועזדו
עזדות עכו"ס לכך אני חושב עליהם דמי בית אחאז
כדס נקי: על בית יהוא. ירבעם בן יואש מצני יהוא
היה (מלכים ב טו) וזכריה בנו נהרג:

לשון הווה הוא: (ג) את גומר. רבותינו אמרו כן
שמה על שם זנותה שהכל גומרין זה ודשין זה
כדנלה, וי"ת גומר שאם ישונו מדרכס גמרה
פורענותם ואם לאו יהיו כנוצלת מתאנה: ותהר
ותלד. ואוספו למעמד עוזדן צישין: (ד) קרא
שמו יזרעאל. קרי שמהון מצדריא, התנצל עליהן

ביאור על פי המלבי"ם

אחאב בחלקת יזרעאל [כמבואר בספר
מלכים ב', פרק ט'], על בית יהוא, שהרג
את יהורם בן אחאב מלך ישראל, ומלך
תחתיו, כיון שגם יהוא ובניו עבדו עבודה
זרה, והשבתי את ממלכות בית ישראל,
כי יהוא ובניו מלכו על ישראל במשך
ארבעה דורות, והיתה נחשבת מלכותם
למלכות קבועה, והשבית ה' את ממלכתם
בכך שנהרג זכריה [בן ירבעם, בן יואש, בן
יהואחז, בן יהוא] מלך ישראל.

(ה) והיה ביום ההוא, ושבתי את קשת
ישראל - אשבור את הכח והגבורה של
מלכות ישראל [ורמז לכך שיהוא מלך
ישראל תפס את המלכות על ידי
שמילא ידו בקשת והיכה את יהורם מלך
ישראל ומלך תחתיו], ויהיה דבר זה
בעמק יזרעאל, שם נהרגו אחאב ואיזבל,
ומקום זה נקבע לעשות משפט בעובדי
עבודה זרה.

(ו) ותהר אשת הושע עוד [קודם שגמלה
את בנה הראשון, יזרעאל, כיון שגם
בנמשל תהיינה שתי התקופות סמוכות זו

שישראל חוטאים, ואף על פי כן איני רוצה
להחליפם באומה אחרת, כפי שתנהג אתה
עם אשה וילדים אלו, שלא תרצה לגרשם.

(ג) וילך הושע, ויקח לו לאשה את גמר
בת דבלים [יש אומרים שהיה הדבר רק
במראה הנבואה, ולא שעשה כן במציאות.
אך יש אומרים שהיה הדבר במציאות,
ומלבד זאת שלפעמים ציוה ה' את הנביא
בהוראת שעה לעשות דברים האסורים
בדרך כלל, הרי כאן לא היה בדבר כל
איסור, שהרי הושע לא היה כהן, וזונה
אינה אסורה לישראל], ותהר, ותלד לו בן.

(ד) הבן הראשון שנולד להושע עדיין היה
מיוחס אליו, והוא היה משל לדורות
שבזמן מלכות יהוא מלך ישראל ובניו
אחריו, שהגם שלא סרו ישראל מעגלי
הזהב שעשה להם ירבעם בן נבט, אך
עדיין היו מיוחסים לה' ועובדים אותו,
אלא ששיתפו עמו עבודה זרה, ויאמר ה'
אליו, קרא את שמו של הבן יזרעאל, כי
עוד מעט ופקדתי את דמי יזרעאל -
אשיב את העונש שהענשתי את בית

וּתְלֵד בַּת וַיֹּאמֶר לוֹ קְרֵא שְׁמָהּ לֹא רַחֲמָה כִּי לֹא אוֹסִיף עוֹד אֲרַחֵם
אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי-נָשָׂא אִשָּׁא לָהֶם: וְאֶת-בֵּית יְהוּדָה אֲרַחֵם
וְהוֹשַׁעְתִּים בִּיהְוֶה אֱלֹהֵיהֶם וְלֹא אוֹשִׁיעִם בְּקִשְׁתּוֹ וּבְחַרְבּוֹ וּבְמִלְחָמָה
בְּסוֹסִים וּבְפָרָשִׁים: ה וּתְגַמַּל אֶת-לֹא רַחֲמָה וּתְהַר וּתְלֵד בֶּן: ט וַיֹּאמֶר
קְרֵא שְׁמוֹ לֹא עַמִּי כִּי אַתֶּם לֹא עַמִּי וְאֲנִי לֹא-אֶהְיֶה לָכֶם:

רש"י

עשרת השננים היו צית יהודה בכלל הרחמים מחזקיהו עד לדקיהו: (ח) ותגמול את לא רחמה. לפי תרגומו ויכלה אותו הדור בין העכו"ס שגלו סס: ותהר ותלד בן. ואוסיפו

(ו) לא אוסיף עוד ארחם. לרחס: כי נשא אשא דהם. לחלק להם מנת כוסס ופעולתם כמו וישא משאת (צראשית מג): (ז) ואת בית יהודה ארחם. לאחר שאשצית את ממלכות ישראל שמשגלו

ביאור על פי המלבי"ם

סנחריב וצבאו, ולא אושיעם בקשת ובחרב ובמלחמה, בסוסים ובפרשים, אלא יצא מלאך ה' והיכה את מחנה אשור.

(ח) ותגמול אשת הושע את לא רחמה, והיתה הפסקה בין לידת הבת ללידת הבן שאחריה, שבתקופה זו גמלה את הבת, כיון שגם בנמשל עבר זמן רב מהתקופה הנרמזת על ידי הבת, לבין התקופה הבאה, הנרמזת בבן שנולד, ותהר ותלד בן, כיון שהנמשל הוא תקופת חזקיהו ויאשיה מלכי יהודה, שהיתה מלכותם מלכות חזקה, ולכן נרמזו בלידת בן.

(ט) ויאמר לו ה', קרא שמו של הבן לא עמי, כמכחיש לגמרי את שייכותו לבנו וממילא גם לאשתו, כי אתם לא עמי, ואנכי לא אהיה לכם, ובנבואה זו אמר ה' להושע לגרש את אשתו, ואם יעשה כן, אף ה' יחליף את ישראל באומה אחרת, כפי שאמר לו הושע, ועתה הבין הנביא שאין רצון ה' בכך, ולכן פתח ואמר דברי סנגוריה ושבח על ישראל.

[זו], ותלד בת, וכאן לא נאמר 'ותלד לו בת', כיון שכבר החלה לזנות עם אחרים, והיה להושע ספק אם אכן היא בתו. ובת זו היא משל למלכים שקמו אחרי מלכות יהוא ובניו, שהיו אלו מלכים חלשים, ויאמר לו ה', קרא שמה לא רחמה, כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל כי [-בכך ש] נשא אשא להם, כלומר לא אמשיך לרחם עליהם בכך שאשא ואמחול לחטאתם, אלא לא אשא את חטאתם וממילא לא ארחם עליהם, כיון שבזמנם של אותם מלכים התמעטו הצדיקים יותר, וכולם הרעו מעשיהם לעבוד עבודה זרה [ואמנם, אף שכבר לא נהג עמהם ה' ברחמים, אך עדיין היו מכונים 'עמו', כיון שעוד נשארו שבטי יהודה ובנימין והנלוים להם, שהיו נאמנים לה', ובדומה לכך הושע קרא לבתו 'לא רחמה', אך עדיין לא הכחיש את השייכות שלו עם אשתו].

(ז) ואת בית יהודה ארחם, והושעתים בה' אלהיהם, וזה היה בזמן חזקיהו מלך יהודה, שהושיע אותם ה' בדרך נס מיד

ב וְהָיָה מִסְפֵּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִמָּד וְלֹא יִסְפָּר וְהָיָה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר־יֹאמַר לָהֶם לֹא־עָמְי אַתֶּם יֹאמְרוּ לָהֶם בְּנֵי אֵל־חַי: **ג** וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי־יְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׁמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרְעָאֵל: **ד** אָמְרוּ

רע"י

זה מכאן חלוק כלומר לבו חלוק ותוהה לומר למה שלח אחרי אמר לו בא וכתוב לה שאני כופל לה כתובתה ולפי פשוטו כך היא סמיכתו כי אחס לא עמי ואנכי לא אהיה לכם אראה עממי כאילו איני לכם ותגלו לבין האומות ואף שם תרצו ותלמחו ושם תשובו אל לבצבס לשוב אלי כמו שנאמר על ידי משה (דברים ל) והשבות אל לבצב כל הגוים אשר הדיחך וגו' ושז ה' אלהיך את שבותך וגו' אף כאן ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו וגו': (ב) ראש אחד. דוד מלכס: כי גדול יום. קצון זריעתס: (ג) אמרו לאחיבם עמי. כתרגומו תוצו לאורייתי ועל

ועבדו עובדין ציטין, ולפי פשוטו כמשמעו: (א) ודיה מספר. מה ענין פורענות ונחמה סמוכין צדכור אחד, ורצונו פירשו צפסחיס הרגיש הושע בעלמנו שחטא על שאמר החליפס עמד וצקס עליהס רחמיס, וצספרי דצי רצ פרשת וישצ ישראל צשטיס שמינו רצי אומר יש פרשיות סמוכות זו לזו ורחוקות זו מוזו כרחוק מזרח ממערב כי אחס לא עמי ויהי מספר בני ישראל כחול היס מה ענין זה אלל זה משל למלך שבעס על אשתו שלח אחר הסופר לצוא ולכתוב לה גט עד שלל צל הסופר נתרלה המלך לאשתו אמר המלך אפשר ילא סופר

ביאור על פי המלבי"ם

(ב) וְנִקְבְּצוּ אֵל כָּל יִשְׂרָאֵל, בְּנֵי יְהוּדָה שָׁגְלוּ בחורבן הראשון על ידי נבוכדנצר מלך בבל, ולא חזרו כולם בזמן בית המקדש השני, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל - עשרת השבטים שגלו על ידי סנחריב מלך אשור, יחזרו כולם יַחְדָּו, וְשָׁמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד, והוא משיח בן יוסף שימלוך עליהם בתחילה, וְעָלוּ מִן הָאָרֶץ - יעלו מכל המקומות שבכדור הארץ אל ארץ ישראל, ואז יתפרש באופן אחר שם הבן הראשון של הושע, שנקרא יזרעאל, כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרְעָאֵל, ויהיה שמו מלשון זריעה, שתהיה הגלות לישראל כמו זריעה, שבתחילה מרקיבים גרעיני התבואה באדמה, ולאחר מכן צומחים שיבולים מלאות גרעיני תבואה, כך לאחר הגלות יהיו ישראל מרובים יותר, ויום זה

פרק ב

(א) פתח הושע ואמר לה', איך תרצה לשלח את ישראל מלפניך, והלא לעתיד לבא וְהָיָה מִסְפֵּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם, אֲשֶׁר לֹא יִמָּד - לא ניתן למדוד את החול מחמת שהוא מפוזר בכל העולם, ונסתר גם בתהומות הים, וְלֹא יִסְפָּר - לא ניתן לסופרו, מחמת דקותו וריבוי, וכך יהיו ישראל מרובים מאד, ומפוזרים בכל הארצות, וְהָיָה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יֹאמַר לָהֶם לֹא עָמְי אַתֶּם, כפי שאמר עתה ה' כשרצה להגלותם וכעס עליהם, יֹאמְרוּ לָהֶם לעתיד לבא בְּנֵי אֵל חַי, כי אז יכירו כל הגויים כי אביהם חי ומשגיח עליהם בתמידות, ורק על ידי השגחתו התקיימו במשך כל הגלות.

הושע ב

ה

לְאַחֲכֵם עַמִּי וְלֹאֲחֹתֵיכֶם רַחֲמָה: ד רִיבוּ בְּאִמְכֶם רִיבוּ כִּי־הִיא לֹא
אִשְׁתִּי וְאֲנֹכִי לֹא אִישָׁה וְתָסַר זְנוּנִיָּה מִפְּנֵיהָ וְנֹאפֹנִיָּה מִבֵּין שְׂדֵיהָ:
ה פֶּן־אֶפְשִׁיטָנָה עֲרֻמָּה וְהִצַּגְתִּיהָ כְּיוֹם הַהוֹלָדָה וְשָׁמַתִּיהָ כַּמִּדְבָּר וְשָׁתַתְּהָ
כְּאַרְץ צִיָּה וְהִמַּתִּיהָ בְּצַמָּא: ו וְאֶת־בְּנֵיהָ לֹא אֶרְחַם כִּי־בָנֵי זְנוּנִים

רע"י

שמפורש (ביחזקאל טז) ומולדתך זיוס הולדת אומן
לא כרת שרך ותושלכי על פני השדה בגועל נפשך
לא חסה עליך עין (שם): כמדבר. גזירות שגורמי
עליהם צמדצר שם יתמו ושם ימותו (צמדצר יד):
והמתיה. ואקטלינה:

כנישתכון ארחס: (ד) ריבו באמכם. זכנסייה
שלכם של עכשוי שהיא אס לדורות הנאים: מבין
שדיה. דרך הנואפות שממעכין להם זין דדיהם
ויונתן מירגס ופולתן טעותהא מזין קירוהא:
(ה) כיום הודדה. כיום שמלאתיה צמלריס כמו

ביאור על פי המלבי"ם

(ה) ואם לא תעשה כן ולא תחזור למוטב,
יחזיר ה' את כנסת ישראל למצב שהיתה
בו בטרם לקחם לו ה' לעם, כשהיו
במצרים, שנמשלו אז [בנבואת יחזקאל,
פרק ט"ז] לילדה קטנה ועזובה שננטשה
על ידי אמה מיד לאחר לידתה,
והתבוססה בדמיה, פֶּן אֶפְשִׁיטָנָה עֲרֻמָּה,
וְהִצַּגְתִּיהָ כְּיוֹם הַהוֹלָדָה, שכך כביכול מצאה
ה' באותו זמן, וזהו משל על השראת
השכינה וההשגחה הפרטית, שהם בגדי
התפארת שנתן לה ה', ואם אין כנסת
ישראל עובדת את ה', יטול ממנה את
ה'בגדים' הללו, וְשָׁמַתִּיהָ כַּמִּדְבָּר, בגלות
העמים, וְשָׁתַתְּהָ כְּאַרְץ צִיָּה - אשים אותה
כארץ שממה, וְהִמַּתִּיהָ בְּצַמָּא, וכפי שהיה
עתידי לקרות לה מתחילה, בעת שנוולדה,
אם לא היה ה' נוטל אותה ומגדל אותה.

(ו) וְאֶת־בְּנֵיהָ, שהם הצדיקים שבישראל,
לֹא אֶרְחַם, כִּי בָנֵי זְנוּנִים הֵמָּה, ומאחר
והעולם נידון אחר רובו, וכנסת ישראל
כולה סרה מעם ה', גם הצדיקים ייחשבו
בכללם.

שיתגלה הדבר לעיני העמים יהיה יום גדול
בניסים ונפלאות שיעשה ה'.

(ג) ולכן, אָמְרוּ לְאַחֲכֵם, שהוא הבן
השלישי של הושע, 'עמי', במקום
לקוראו 'לא עמי' כפי שקראוהו בתחילה,
וְלֹאֲחֹתֵיכֶם, שהיא בתו של הושע,
ששמה היה בתחילה 'לא רוחמה', קיראו
עתה בשם 'רַחֲמָה', ובכך ביקש הושע
מה' שיחזור בו מכעסו על ישראל, וירחם
עליהם ויאמר להם כבר עתה 'עמי אתם',
על שם העתיד.

(ד) עתה משיב ה' תשובה להושע, אם
אכן רצונכם שישארו ישראל העם הנבחר,
אם כן מוטל עליכם, הנביאים והצדיקים
שבישראל, רִיבוּ בְּאִמְכֶם רִיבוּ - הוכיחו
את כנסת ישראל, שהיא אִם האומה,
והחזירו אותם למוטב, כִּי לפי הנהגתה
עתה היא לֹא אִשְׁתִּי וְאֲנֹכִי לֹא אִישָׁה, ועל
כן עליכם להוכיחה, וְתָסַר זְנוּנִיָּה מִפְּנֵיהָ,
שזהו עוון עבודה זרה, שמחליפים את
עבודת ה' בעבודת אלילים, וְנֹאפֹנִיָּה
מִבֵּין שְׂדֵיהָ, שזהו עוון גילוי עריות.

הָמָּה: ז פִּי זָנַתָּה אֲמָם הַבִּישָׁה הַזֹּרְתָם כִּי אָמַרְהָ אֵלֶיךָ אַחֲרַי מֵאֲהַבֵי
 נָתַנִּי לַחֲמִי וּמִיָּמִי צָמְרִי וּפְשָׁתִי שְׁמָנִי וְשִׁקּוּיִי: ח לָכֵן הִנְנִי־שֹׁךְ
 אֶת־דְּרֶכְךָ בְּסִירִים וְגִדְרָתִי אֶת־גִּדְרָהּ וּנְתִיבוֹתֶיהָ לֹא תִמְצָא:
 ט וְרִדְפָה אֶת־מֵאֲהַבֶיהָ וְלֹא־תִשָּׂיג אֹתָם וּבִקְשָׁתָם וְלֹא תִמְצָא
 וְאָמַרְהָ אֵלֶיךָ וְאֲשׁוּבָה אֶל־אִישִׁי הָרֵאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אֲזִי מֵעַתָּה:

רש"י

(מסלי טו): את דרכך. דרכים ושצילים שאת
 הולכת זהם: (ט) ורדפה. ממשקלות לשון כזד הוא
 זה כמו (שם יב) ומרדף רקיס פורקל"י"ר זלע"ז
 כלומר תחזור אחריהם ולא תשיגם: את מאהביה.
 מזריס ואשור ולא תוכלי לזקש מהם עזרה:
 ובקשתם. וזקשה אותם:

(ז) אדם. כנסיה שלהם: הובישה הזרתם. זהו
 מלפיהן המכמים המורים להם הוראות נושים
 מפני עמי הארץ אומרים להם לא תגנוזו והם
 גונזים לא תלוו זרצית והם מלווים: אחרי
 מאהבי. זדרכי העכו"ם: (ח) הנני שך. לי
 סגירה כמו הסר משוכתו (ישעיה ה) כמשוכת חדק

ביאור על פי המלבי"ם

סומכים עליהם, באופן שלא יהיה
 לישראל משענת רוחנית או גשמית כלל.
 (ט) ורדפה את מאהביה, ולא תשיג אתם,
 ובקשתם ולא תמצא, כי גם מערכת
 הטבע תתנגד לישראל לגמרי, ולא רק
 שלא יוכלו להמשיך לעצמם שפע מיוחד,
 אלא גם השפע שהיה עתיד לבא אליהם
 בדרך הטבע, ימנע מהם. אמנם לא הועיל
 הדבר שיכירו בחטאם, אלא ואמרה,
 אלכה ואשובה אל אישי הראשון, אל
 הקדוש ברוך הוא, אך לא מפני שתכיר
 בחטאיה ובטעותה, אלא רק כי טוב לי אז
 מעתה, כלומר, לאחר שמערכת הטבע
 ומערכת המזלות מתנגדות לישראל,
 יאמרו שטוב להם יותר להסתופף
 בהשגחת ה' ובעבודתו, אך עדיין יחשבו
 שאם היו מערכות הטבע והמזלות
 מטיבים להם, כפי שחשבו שהיה
 בתחילה, היה הדבר טוב עבורם יותר.

(ז) פִּי זָנַתָּה אֲמָם, הַבִּישָׁה הַזֹּרְתָם, ולא
 היו מעשיה בדרך מקרה, אלא פִּי אֲמַרְהָ,
 אֵלֶיךָ אַחֲרַי מֵאֲהַבֵי, בחושבה שהם נָתַנִּי
 לַחֲמִי וּמִיָּמִי, צָמְרִי וּפְשָׁתִי, שְׁמָנִי וְשִׁקּוּיִי
 [-משקאות], והנמשל הוא שחשבו
 ישראל באותו זמן שהשפע המגיע להם
 הוא על ידי עבודת הכוכבים והמזלות,
 ואין להם תועלת בעבודת ה'.
 (ח) לָכֵן הִנְנִי שֹׁךְ אֶת דְּרֶכְךָ בְּסִירִים -
 אשים בדרך הראשית והרחבה קוצים,
 שלא תוכל ללכת שם, וְגִדְרָתִי אֶת גִּדְרָהּ
 - אבנה גדר במקום שיש בו פרצות, שלא
 תוכל לצאת משם, וּנְתִיבוֹתֶיהָ - הדרכים
 הקטנות והצדדיות, לֹא תִמְצָא, כי אקלקל
 אותם. והנמשל הוא שכך שינה ה' את
 מערכת הכוכבים והמזלות, באופן שלא
 יוכלו ישראל להמשיך על עצמם טובה
 ושפע מהם בדרכי הטבע, וגם הטיל
 שנאה בין אומות העולם שהיו ישראל

הושע ב

ז

וְהִיא לֹא יָדְעָה כִּי אֲנֹכִי נָתַתִּי לָהּ הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיְצִיָּהָר
וְכֶסֶף הַרְבִּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לְבַעַל: י"א לָכֵן אָשׁוּב וְלִקְחֹתִי דָגְנִי
בְּעֵתוֹ וְתִירוֹשֵׁי בְמוֹעֵדוֹ וְהַצִּלְתִּי צִמְרִי וּפִשְׁתִּי לְכֶסֶת אֶת־עֲרוֹתֶיהָ:
י"ב וְעַתָּה אֲגַלֶּה אֶת־נִבְלָתָהּ לְעֵינַי מֵאֶהְבִּיהָ וְאִישׁ לֹא־יִצְלֶנָה
מִיָּדַי: י"ג וְהִשְׁבַּתִּי כָּל־מְשׁוֹשָׁהּ חֲגָה חֲדָשָׁה וְשַׁבָּתָהּ וְכָל מוֹעֲדֶיהָ:

רש"י

את ערותה, כל הללה שצמקרה לשון תרומה והפרשה הוא ומוכח עליו ויכל אלהים את מקנה אציקס (צראשית לא) כי כל העושר אשר הניל (שס): (יב) ואיש לא יציגנה מידי. אף זכות אצותם

(י) לא ידעה. לא שמה אל לצה והראית ענמה כלא יודעת: וכסף הרביתי לה וזהב. והס עשאוהו לבעל: (יא) בעתו. צעת גמר ציטול הפירות: והצילתי. ממנה: צמרי ופשתני. אשר היה לכסות

ביאור על פי המלבי"ם

מהם] את צמרי ופשתני שכבר היו מוכנים לכסות את ערותה, ועל ידי זה יוכחו לראות שלא מערכות הטבע והמזלות הן המריעות ומטיבות להם, אלא גם הטובה וגם הרעה באים אליהם רק בהשגחת ה'.

(יב) ועתה אגלה את נבלתה לעיני מאהביה, שהן מערכת הטבע ומערכת המזלות, שעל אף שמערכות אלו יהיו כביכול לטובתה, יעניש אותם ה' בהשגחתו הפרטית וימנע מהם את הטובה, ואיש לא יצילנה מידי, ועל ידי זה יתגלה להם בבירור שאין שום כח ביד המערכות להיטיב או להרע להם, אלא הכל בא רק בהשגחת ה' וגזירתו.

(יג) והשבתי - אבטל את כל משושה, חגה, חדשה ושביתה, וכל מועדה, שקבעו להם חגים ומועדים מסוימים לשם עבודה זרה, וחשבו שימים אלו מסוגלים לברכה ולהצלחה על ידי עבודת אלילים, וה' הפוך את הימים הללו לימי צרה ואפילה,

(י) אך מחשבה זו היא טעות, והיא לא ידעה, שגם בתחילה, כשעבדו עבודה זרה והיה להם שפע, לא היה זה מחמת השפעת המזלות והכוכבים כלל, אלא פי אנכי הוא שנתתי לה תמיד את הדגן והתירוש והיצירה, כי ישראל אינם נמצאים אף פעם תחת השפעת המזלות, אלא כל השפע בא להם מה', וכסף הרביתי לה, וזהב עשו לבעל, והיינו בהיפך ממחשבתם, אלא הכסף והזהב באו מה', והם השתמשו בו לעבודה זרה.

(יא) וכדי להוציא מליבם את הטעות הזו יוכיח להם ה' שהרעה הבאה אליהם אינה במקרה, אלא בהשגחה, ולכן אשוב ולקחתי דגני בעתו ותירושי במועדו - ישוב ה' ויתן את הגשמים בעתם והארץ תתן יבולה, באופן שיראה להם שמצד מערכת הטבע הם מוכנים לקבל את הטובה, וכשיהיה הדגן מוכן והתירוש עשוי, ישוב ה' ויטול מהם אותם על ידי השגחה פרטית לרעה, והצילתי -]אטול

יְהִי שְׂמִי גִפְנֵה וּתְאַנְתֶּה אֲשֶׁר אָמַרְהָ אֶתְנֶה הִמָּה לִי אֲשֶׁר
 נִתְּנֹה לִי מֵאֲהָבִי וְשִׁמְתִים לְיַעַר וְאֶכְלֹתֶם חֵיַת הַשָּׂדֶה: טו וּפְקַדְתִּי
 עָלֶיהָ אֶת־יְמֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם וַתַּעַד נֹזְמָה וַחֲלִיתָהּ
 וַתִּלְךְ אַחֲרֵי מֵאֲהָבֶיהָ וְאֶתִי שָׁכַחָה נְאֻם־יְהוָה: טז לָכֵן הִנֵּה
 אֲנֹכִי מִפְתִּיחָה וְהִלְכְתִּיָּהּ הַמְדַבֵּר וּדְבַרְתִּי עַל־לִבָּהּ: יז וְנָתַתִּי לָהּ

רשי"י

ול' הווה הוא: ותעד נזמה וחליתיה. ל' עלי כזונה
 המתקשטת לקראת נואפס: וחליתיה. צל' ערצי
 הוא קישוט: (טז) לבן הנה אנכי מפתיה.
 משדלה להמשך אחרי לזאנני"ר צלע"ז ומהו הפיתוי

תמה: (יד) והשמותי. לשון שממה: אתנה. כמו
 אחנן: ושמתים ליער. שהמיות מהלכות שם
 ואוכלות הפירות: (טו) ופקדתי עליה. שכן
 פורענות: ימי הבעלים אשר תקטיר. תמיד להם

ביאור על פי המלבי"ם

(טו) וּפְקַדְתִּי עָלֶיהָ אֶת יְמֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר
 תִּקְטִיר לָהֶם, להענישם על כך, אך עדיין
 לא שבו ישראל בתשובה, ולא עזבו
 לגמרי את העבודה זרה, אלא וַתַּעַד נֹזְמָה
 וַחֲלִיתָהּ - לקחה את הנזם והתכשיט
 האחרון שנשארו לה, וַתִּלְךְ אַחֲרֵי
 מֵאֲהָבֶיהָ, כי הלכו ישראל למצרים לבקש
 מהם עזרה נגד סנחריב, וְאֶתִי שָׁכַחָה נְאֻם
 ה', כי לא השכילו לחזור אל ה' בכל ליבם,
 אלא המשיכו לבקש עזר וסיוע מהעמים,
 וישועה מעבודת אלילים.

(טז) לָכֵן הִנֵּה אֲנֹכִי מִפְתִּיחָה וְהִלְכְתִּיָּהּ
 הַמְדַבֵּר, שם לא תמצא מי שיחטא עמה,
 וְדְבַרְתִּי עַל לִבָּהּ שתיטיב את דרכיה, וכך
 הולך ה' את ישראל בגלות, שם יתרחקו
 מהם כל הגויים, ויסבלו רדיפות וצרות,
 ולא יוכלו להשען על מערכת הטבע או
 הכוכבים, כי כולם יתנגדו אליהם באשר
 הם גולים ממקומם לארץ לא להם, ואז
 יכירו שרק בהשגחת ה' ייטב להם, וישובו
 אל ה'.

כדי להוכיח להם שאין שום כח וסגולה
 בימים אלו.

(יד) אמנם, גם אחרי שהתחילו ישראל
 לשוב קצת בתשובה, בזמן הושע בן אלה
 מלך ישראל, שביטל את השומרים
 שמנעו מישראל לעלות לרגל, לא היתה
 תשובתם שלימה, ועדיין נטה ליבם
 לעבודה זרה, ולכן הביא עליהם ה' את
 סנחריב מלך אשור, וְהִשְׁמַתִּי גִפְנֵה
 וּתְאַנְתֶּהּ - הארץ ועציה הטובים יהיו
 שוממים, כיון שלא הכירו בכך שה' הוא
 שנתן להם את ארץ ישראל ופירותיה,
 אלא אֲשֶׁר אָמַרְהָ, אֶתְנֶה הִמָּה לִי - זהו
 אתנן שקיבלתי, אֲשֶׁר נִתְּנֹה לִי מֵאֲהָבִי,
 והם העבודות זרות שהיו עובדים, וכיון
 שכפרו בטובה זו, יטול מהם ה' את
 הארץ, וְשִׁמְתִים לְיַעַר שהחיות הרעות
 נמצאות בו, וְאֶכְלֹתֶם חֵיַת הַשָּׂדֶה, והיינו
 שיתן את הארץ ביד סנחריב, שהושיב
 בה אומות פראיות כחיות השדה, והחריב
 את ארצם.

אֶת־פְּרִמְיָהּ מִשָּׁם וְאֶת־עֵמֶק עֲכוֹר לִפְתַּח תְּקוּהָ וְעֲנַתָּה שְׁמָהּ כִּימִי
נְעוּרֶיהָ וְכִיּוֹם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם: י' וְהָיָה בַיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה
תִּקְרָאִי אִישִׁי וְלֹא־תִקְרָאִי־לִי עוֹד בְּעָלָי: י"ט וְהִסְרֹתִי אֶת־שְׁמוֹת
הַבְּעָלִים מִפִּיהָ וְלֹא־יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשֵׁמָם: כ' וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית בַּיּוֹם הַהוּא

רש"י

שמחוך אותן לרות תמן לז לשוז אלי: וענתה שמה. ל' דירה כמו מעון אריות (נחום 3): כימי נעוריה. שיטצה צמלרים ימים רצים: וכיום עצותה וגו'. שצקה אלי ממלרים מתוך שיעבוד וגאלתיה כן גם עתה: (יח) תקראי אישי וגו'. תעצוני מאהבה ולא מיראה אישי לשון אישות וחיבת נעורים: בעלי. לשון אדנות ומורא ורצותינו פירשו כלה צבית חמיה ולא כלה צבית אציה: (יט) ולא יזכרו עוד. ישראל צמם של בעלים או לא יזכרו הצעלים צמם של ישראל לומר שהם אלהות להם או לא יזכר שם הצעלים עוד כד"א

והולכתיה המדבר בגולה שהוא לה כמדבר וליה ושם חשיב אל לזה כי טוב לה כשעשה ראוני מכשמרדה צי: (יז) את ברמיה. ת"י לשון פרנסים ומנהיגים וכן לא יפנה דרך כרמים (איוב כד) וכן כרמי שלי לא נטרתי (שיר א) ד"א והולכתיה המדבר למדבר סיחון ועוג ובסגנון זה נתנצח (יחזקאל כ) שנאמר והצאתי אתכם אל מדבר העמים ושפטתי אתכם שם כאשר נשפטתי את אצותיכם והצאתי אתכם צמסורת הצבית וצרותי מכס המורדים וגו' והכשרים אקיים וזהו את כרמיה: ואת עמק עכור. עומק החרות שהן עכורים שם אתן לה לפתח תקוה

ביאור על פי המלבי"ם

שבין איש לאשתו, כי אז יוריד ה' שכינתו לשכון בעולם הזה, ויקבלו את השפע האלוקי בגלוי וללא אמצעים, וְלֹא תִקְרָאִי לִי עוֹד בְּעָלָי, ששם זה מורה על השליטה והאדנות, כפי ששוררת השגחת ה' קודם הגאולה, שהשפע מגיע בדרכים נסתרות, ומחמת כן יש הטועים לעבוד את הכוכבים והמזלות, בחושבם שיש בידם להשפיע עליהם שפע נוסף.

(יט) וְהִסְרֹתִי אֶת שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיהָ, כי לא תצטרך עוד לאמצעים לקבלת השפע, וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשֵׁמָם כָּלל, כי אז יהיה העולם כולו תחת השגחת ה' הפרטית והגלויה.

(כ) ובאותו זמן לא יהיה רע בעולם כלל, וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית בַּיּוֹם הַהוּא עִם חַיִּת

(יז) וְנָתַתִּי לָהּ אֶת פְּרִמְיָהּ מִשָּׁם - ושם, בגלות, יתן להם ה' את צרכיהם בהשגחתו הפרטית, ו'כרמים' אלו מרמזים גם על האמונה והתורה, שבהיותם בגלות מסרו ישראל נפשם על קיום התורה ומצוותיה, וְאֶת עֵמֶק עֲכוֹר - את הצרות העמוקות יתן להם ה' לִפְתַּח תְּקוּהָ, כי באחרית הימים, קודם הגאולה השלימה יסיר מהם ה' את עול השעבוד אל הגויים, ויתחילו לקוות אל החירות והגאולה השלימה, וְעֲנַתָּה שְׁמָהּ - תזמר ותשיר בקול, כי יחזרו אליה הניסים, פִּימִי נְעוּרֶיהָ, והיינו כפי שהיו בזמן כיבוש הארץ ובנין בית המקדש הראשון, וְכִיּוֹם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שהם הניסים שנעשו במצרים ובקריעת ים סוף.

(יח) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא, נְאֻם ה', תִּקְרָאִי אִישִׁי, ששם זה מורה על החיבה והאהבה

עַם־חַיֵּי הַשָּׂדֶה וְעַם־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרֹמֵשׁ הָאָדָמָה וְקִשְׁת׃ וְחָרֵב
וּמְלַחְמָה אֲשַׁבֵּר מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁכַּבְתִּים לְבֶטֶח׃ כֹּא וְאַרְשֶׁתֶּיךָ לִי
לְעוֹלָם וְאַרְשֶׁתֶּיךָ לִי בְצַדֵּק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים׃ כִּב וְאַרְשֶׁתֶּיךָ
לִי בְּאֵמוּנָה וַיִּדְעַתְּ אֶת־יְהוָה׃ כִּג וְהָיָה | בַּיּוֹם הַהוּא אֲעִנֶה נְאֻם־יְהוָה

רע"י

והמשפט כמו שנאמר (עמוס ה) ההופכים ללענה משפט ולדקה ללחץ הנימו אף הקצ"ה אסף מהם החסד והרחמים ש' (ירמיה טו) כי אספתי את שלומי מאת העם הזה את החסד ואת הרחמים וכשיחזרו לעשות לדקה ומשפט שנאמר (ישעיה א) ליון צמספט חפדה וגו' הקצ"ה מוסיף עליהם רחמים וחסד ועושה אותן עטרה לארצעתן ומוסיפין צראשן: (כב) וארשתיך י' באמונה. צסכר האמונה שהאמנת צגולה להצטחות שעל ידי נציאי:

(ישעיה צ) והאלילים כליל יחלוף: (כ) עם חית השדה. שאצית מוסיקין מן העולם וכה"ל (שס יא) לא ירעו ולא ישחיתו וגו': (כא) בצדק ובמשפט. שמתנהגו צהן: ובחסד וברחמים. שיצא לך מאתי על ידיהם צאצרהס אצינו כמיצ (צראשית יח) כי ידעתי למען אשר יזוה וגו' לעשות לדקה ומשפט וכנגדן נתן לצניו חסד ורחמים מאת הקצ"ה שנאמר (דצרים יג) ונתן לך רחמים ושמר ה' אלהיך לך את הצרית ואת החסד (שס יז) פסקו מן הדקה

ביאור על פי המלבי"ם

(כב) וְאַרְשֶׁתֶּיךָ לִי בְּאֵמוּנָה - ועוד יתנו ישראל כביכול את הנהגתם הטובה בדברים שבין אדם למקום, שעיקרם תלוי באמונה בה', וכנגד זה יתן להם ה' את השראת שכינתו ביניהם, והנהגתו עמהם בגלוי באותות ובמופתים, ועל ידי זה וַיִּדְעַתְּ אֶת ה', כי תהיה הידיעה מוחשית וברורה, עד שלא יצטרכו עוד לאמונה, שהיא קבלה בדבר שאין ידיעתו ברורה, כי הידיעה הברורה שתהיה להם במציאות ה' תהיה גדולה מן האמונה.

(כג) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא, כאשר תבוא הגאולה השלימה, אֲעִנֶה [-אשיב תשובה] נְאֻם ה', כי בכל עת, הזרע הנזרע באדמה כביכול 'שואל' ומבקש שיצמחו ממנו דגן ותירוש, והדגן והתירוש שואלים ומבקשים מהארץ שתתן להם כוחה ותצמיח אותם, והארץ שואלת מהשמים

הַשָּׂדֶה וְעַם עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרֹמֵשׁ הָאָדָמָה, באופן שגם אותם בעלי חיים שדרכם להזיק בלא בחירה, לא יזיקו עוד, וְקִשְׁת וְחָרֵב וּמְלַחְמָה הבאים מכח אנשים רשעים בעלי בחירה, אֲשַׁבֵּר מִן הָאָרֶץ, וְהִשְׁכַּבְתִּים לְבֶטֶח, כי לא יחששו עוד משום דבר.

(כא) ובאותו זמן יקח אותם ה' מחדש להיות לו לעם, וְאַרְשֶׁתֶּיךָ לִי לְעוֹלָם, בשונה מהאירושין הראשונים, בזמן יציאת מצרים, שהיו זמניים, כיון שהיה ידוע לה' שעתידיים ישראל לחטוא, עתה יהיו אלו אירושין לעולם, כי לא יחטאו עוד. וְאַרְשֶׁתֶּיךָ לִי בְצַדֵּק וּבְמִשְׁפָּט, שיתנו ישראל כביכול כ'מתנה' לה' את הנהגתם הישרה בדברים שבין אדם לחבירו, שיהיו בצדק ובמשפט, וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים - כנגד זה יתן להם ה' במתנה את הנהגתו עמהם, שתהיה בחסד וברחמים.